

Sjúkrarøktarfrøðingar eru livandi kyndlar

Røða hildin á fakfestivali hjá sjúkrarøktarfrøðingunum tann 30. Januar 2012.

Góðu sjúkrarøktarfrøðingar, áhoyrarar og fyriskiparar.

Tað er mær ein stórir heiður sum landsstýriskvinna í almannamálum at sleppa at siga nøkur orð her í dag. Takk skulu tit hava fyri tað.

Tykkara fak er nakað heilt serligt. Fyri mong er tykkara arbeiðið fullkomiliga ósjónligt til ein sjálvur ella avvarðandi verða sjúk ella óhjálpin. Tit eru livandi kyndlar og fyrimyndir í lívinum hjá mongum føroyingi. Ótroyttliga taka tit tykkum av og hava umsorgan fyri sjúkum, veikum og marginaliseraðum fólki.

Tit arbeiða, tá ið vit onnur gevast og hava frí. Allar tímarnar í samdøgrinum, alt árið runt, jólaaftan, og á ólavsøku eru tit í sving. Tað kann ikki gerast upp í pengum, hvussu stóran týdning tit hava í okkara samfelag.

Tað er kortini ikki veruleikin hjá sjúkrarøktarfrøðingum, ljós verður varpað á, tá ið vit skulu hava at vita, hvat hendir í samfelagnum. Dagsins strev hjá tykkum verður av einari ella aðrari orsök ikki virðismett nóg nógv.

Hjá mær er tað púra óskiljandi at tykkara arbeiðið ikki er sjónligari og verður virt meira í almenna rúminum. Tit eru garanturin fyri, at hjálp verður veitt teimum, sum skulu hava hjálp. Tit tryggja, at umsorgan og viðgerð verður veitt teimum, sum hava brúk fyri umsorgan og viðgerð. Tað er ein øgilig styrki, sum liggur í tí at vísa umsorgan og verður góður við fólk, sum eru sjúk og veik. Og hesa styrki hava sjúkrarøktarfrøðingar í ólukkumát. Tað prógva tit hvønn tann einasta dag. Tað má ofta standa nógv á tykkum, tí starvið krevur nógv sálarliga.

Eg hugsi ofta, at tað má ofta kennast sum tyngjandi byrða, ofta at standa einsamallur við øllum avgerðum og truplum støðum.

Tíverri er tað veruleikin, at tað ikki er stríðið hjá sjúkrarøktarfrøðingin, sum stjelur tær stóru yvirskriftirnar í bløðunum ella fær rúmd í loftmiðlunum. Herfyri kom eg á eina danska kanning um, hvør yrkisbólkur verður mettur at vera mest álitisvekjandi millum fólk. Henda kanning vísti, at fólk hava sum heild størst álit á læknum og sjúkrarøktarfrøðingum. Og tað er væl tað, alt snýr seg um. Álit millum fólk. So kunnu yvirskriftir verða yvirskriftir.

Sum landsstýriskvinna í almannamálum, fari eg í hesari røðuni at savna meg um tykkara arbeiðið innan eldraøkið. Fyri at siga tað, sum tað er, so eri eg sera glað og errin av, at tað er júst tykkara álitsvekjandi fakbólkur, sum er eitt akker á eldraøkinum í Føroyum. Á sjúkrahúsum, á ellis – og røktarheimum, á vistarheimum og í heimatænastuni eru tit við til gera røktina so góða sum gjørligt hjá brúkaranum.

Lyklaorðini í eldrarøktini í dag eru millum annað heilsufremjandi fyribyrging, rehabilitering, viðgerandi og linnandi røkt. Á hesum øki eru tit saman fysio- og ergoterapeutunum serfrøðingarnir. Tit hava yrkisførleikan til at tryggja teimum gomlu eina góða røkt.

Og tykkara arbeiði og ábyrgd í eldrarøktini kemur bara at veksa við árunum. Tey eldru gerast fleiri og fleiri í tali, og tí fer tørvin á tykkara yrkisførleika bara at veksa. Við økta tørvinum gerst avbjóðingin eisini størri.

Fólk, sum eru komin til lívsins heystartíð, er ein hóttur bólkur. Tey eru veikari enn onnur, hava ymisk ellisbrek og vera oftari sjúk enn onnur, so her er tykkara leiklutur avgerandi.

Eg ivist kortini onga løtu í, at tit lyfta og fara at lyfta hesa uppgávu væl. Eldraøkið er eitt ógvuliga samansett øki, og tí er ógvuliga týðningarmikið við sterkari fakligari vitan. Sum eg skilji, so er áhugin fyri eldraøkinum veksandi millum sjúkrarøktarfrøðingar. Fleiri eru undir útbúgving í gerontologi, sum er læran um tey eldru, og ein PHD verkætlan um eldraøkið er eisini farin av bakkastokki. Hetta eru stór framstig, sum eg sjálvandi fegnist um, tí Fakliga vitanin kann ongantíð gerast ov sterk, tí tað er ein hornasteinur í okkara vælfærðarsamfelagi, at vit kunnu skapa góðar umstøður fyri einum góðum lívi á ellisárum.

Hugtakið sjálvræði fyllir nógv hjá mær politiskt. Eisini á eldraøkinum. Gransking vísir, at líkamlig venjing er ógvuliga týðningarmikil í okkara eldru árum. Líkamlig venjing betrar um virkisfórleikan, og fyribyrgir versnan av varandi sjúkum. Harvið stuðlar venjingin, at tey eldru varðveita sítt sjálvræði í størst møguligan mun. Líkamlig venjing hevur eisini stóran týðning fyri tað sálarliga, og okkara evni at samskipta.

Endurvenjing ella rehabilitering eru avgerandi, tá ið vit tosa um persónligt sjálvræði í okkara eldru árum. Rehabilitering snýr seg um at geva fólki við mistum fórleika sína tign, æru ella støðu aftur.

Tað kann gerast við venjing, men kann eisini innihalda onnur sløg av viðgerð, stuðli ella hjálpi. Tað er neyðugt við eini hugburðsbroyting. Vit mugu hugsa

meira enn bara um røkt, vit mugu hugsa um “tað heila menniskja”, sum skal hava sítt lív so gott og virðiligt sum gjørligt.

Eg havi á fíggjarlógini raðfest endurvenjing til fólk, sum av einari ella aðrari orsök hava brúk fyri at vinna førleikan aftur, og í tí sambandi fara vit at leggja stóran dent á tann samskipandi partin, og tað tvørfakliga samstarvið. Tað er sera týdningarmikið, at fólk, ið missa sín fulla førleika, ella á annan hátt mæta mótgongd á lívsleiðini, verða stuðlað í at vinna á trupulleikunum, og gerast virkin aftur í samfelagnum.

Tað eru tíverri nógvar mytur um ellis árin. Elli er ikki nøkur sjúka ella brek. Tað er eitt stórt mistak at síggja tey eldru sum ein stereotypan bólk. Vit eldast ymiskt, og tí er ymiskt hvørji tilboð, stuðul ella røkt, vit skulu hava. Tey eldru eru jú júst líka ymisk, sum vit onnur, ið eru samlaði her í dag.

Tað harmar meg, at vit ofta hava ein negativan hugburð um ellisárin. Vit hoyra javnan um eldrabyrðuna, og at samfelagið hoknar undan fíggjarbyrðunum orsakað av, at tali av eldri fólki veksur. Tey eldru verða gjørd til eina byrðu. Hetta mugu vit broyta. Broyta diskursin ella tryggja eitt paradigmatkifti, sum tað eitur á fakmáli. Tíverri tykjast tað sum um, at verður søgan søgd nóg ofta, so passar hon. Hetta ávirkar, hvussu tann einstaki upplivir at eldast og sjálvsfatanin ávirkast á negativan hátt.

Í 2006 gjørdi granskingardepilin fyri økismenning eina trivnaðarkanningin millum sjúkrarøktarfrøðingar. Kanningin vísti, at sjúkrafrøðingar sum heild halda, at politiski myndugleikar ikki virða tykkum nóg nógv.Í

trivnaðarkanningini er ein sjúkrarøktarfrøðingur endurgivin fyri at siga: *So leingi sjúkrarøktin er ein kvinnuverð, og politiski myndugleikin ein mannfólkaverð, vil sjúkrarøktin blíva lágt mett av tí politiska myndugleikanum.*

Av góðum grundum veit eg ikki, um hesin hugburður framvegis er galdandi. Eitt er kortini vist. Politikarar – bæði menn og kvinnur - sleppa snøgt sagt ikki undan at tosa um tey eldru og eldrarøkt í framtíðini. Eldraøkið er komið á fíggjarligu og harvið eisini politisku dagsskránna. Í kjakinum um eldrarøktina verður tykkara vitan og fakligheit avgerandi. Sjálvt um tíðirnar ikki eru tær bestu fíggjarliga, so hava vit ikki ráð til eina discountsjúkrarøkt til okkara eldru.

Mín vón er, at tit saman við mær fara at standa saman um tryggja, at eldrarøktin í framtíðini verður styrkt.

Her at enda kann eg taka aftur í kanningina sum er gjørd av, hvør yrkisbólkur verður mettur at vera mest álitisvekjandi millum fólk. Meðan sjúkrarøktarfrøðingar høvdu størst álit, ja so vóru vit politikarar í botni, hvat álitið viðvíkur. Vónandi er støðan ikki SO ring í veruleikanum, og at tit trúgva onkrum, sum eg havi ført fram her í dag.

Góðan fakfestival øll somul.

Takk fyri!

Annika Olsen, landsstýriskvinna í almannamálum

